

Antonio Tkalac

FRANJO ASIŠKI – PJESMA STVOROVA – ANALIZA IZ KUTA EKOLOGIJE ČOVJEKA

Uvod

Sveti Franjo Asiški (1181/82 – 1226) autor je *Pjesme Stvorova*. Jedan je to od najpoznatijih njegovih spisa kojem je popularnost povećalo njegovo proglašenje nebeskim zaštitnikom prijatelja ekologije¹, te na osobit način i nedavna enciklika pape Franje *Laudato si'*. S obzirom na postojeću tendenciju demografskog rasta u svijetu, rapidni tehnološki razvoj i fenomen konzumerizma koji se očituje u neodgovornom ponašanju i rasipničkom mentalitetu, sveti otac Franjo istaknuo je zabrinutost zbog odnosa prema našem zajedničkom domu. Spomenutu encikliku započeo je citatom *Pjesme Stvorova* budući da svog svetog imenjaka smatra izvrsnim primjerom koji je imao ispravan osjećaj za Božja stvorenja. U ovome radu želimo analizirati njegovu *Pjesmu Stvorova* s osobitim naglaskom na vid *ekologije čovjeka*.

O Ekologiji čovjeka u kontekstu ove analize

Ekologija čovjeka definira se kao *znanost koja proučava odnos čovjeka i njegova okoliša*². Okoliš se pak definira kao *prirodno ili stvoreno okruženje u kojem žive čovjek i druga bića* ili kao *ukupnost svih prirodnih i stvorenih vrijednosti, kojima svojim djelovanjem upravlja čovjek*.³ U ovim de-

¹ IVAN PAVAO II., *Inter Sanctos*. Bula proglašenja sv. Franje Asiškog zaštitnikom ekologije (29. XI. 1979.), u: http://www.vatican.va/content/john-paul-ii/la/apost_letters/1979/documents/hf_jp-ii_apl_19791129_inter-sanctos.html

² Usp. Ekologija čovjeka, u: <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=17328> (4. V. 2020.)

³ Usp. Okoliš, u: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=44925> (4. V. 2020.)

finicijama prvo želimo razjasniti dvije stvarnosti: prirodno stvoreno okruženje i djelovanje.

Čovjek za razliku od ostalih živih bića koja su opremljena za svoje prirodno stanište odskaače time što je morfološki manjkav. Primjerice, kod velikog broja životinja mladunci imaju brzu i efikasnu adaptaciju na okoliš dok kod čovjeka to nije slučaj. Ovo vidimo i u tome što čovjek nema kao životinje pomagala poput krzna, kandža niti je dobro opremljen za bijeg. Čovjek zapravo nema svoje prirodno stanište na način koji imaju ostala bića, on svojim djelovanjem mora prirodu prilagoditi sebi.

Svaka intervencija u prirodu, tj. pokušaj čovjekova prilagođavanja prirode jedan je od vida odnosa s njome. Svaku tu intervenciju u голу prirodu nazvat ćemo kulturom, čovjekovom drugom prirodom, a definirat ćemo je kao ukupni pojam ovladanih, promijenjenih i upotrijebljenih prirodnih uvjeta koje je čovjek aktivno preobrazio. Dakle mi svijetu ne pristupamo izravno poput životinja već kroz medij kulture.

Onog trenutka kada napuštamo životinjsku neposrednost otvara se prostor za jezik u kojem se očituje posebnost ljudske inteligencije. On je posredstvo koje se sastoji od skupa simbola kojima čovjek može komunicirati. U mediju jezika imamo prijelaz od fizičkoga na duhovno. Jezik je stoga primordijalni alat kulture, tj. onaj instrument koji nam kulturu omogućuje. Pretpostavljamo da stvarnosti koje izražavamo jezikom otkrivaju naše stavove koji, ne samo da prethode djelovanju, već su na neki način i djelovanje prema okolini.

U kontekstu *Pjesme stvorova* odnos između čovjeka i njegova okoliša moći ćemo primarno sagledati kroz jezik. On će nam otkriti djelovanja i odnose koje čovjek ima prema okolišu. Ova pjesma nam neće dati konkretne tehničke odgovore na moderne probleme poput zagađivanja okoliša ili neracionalnog trošenja ograničenih prirodnih dobara. Ali ona nam može pomoći osvijetliti pogled iz teološke perspektive na stvoreni svijet (okoliš) kako bismo ga gledali u njegovoj zamišljenoj namjeni i svrsi.

Okoliš su za Franju stvorenja: Sunce, Mjesec i zvijezde, vjetar, zrak, oblak, voda, oganj, Zemlja, plodovi zemlje, cvijeće, trava i ljudi. Franjo

otkriva njihova obilježja: ljepotu, sjaj, krasotu, poniznost, dragocjenost, čistoću, milinu, snagu, jačinu, raznolikost i šarenilo. Također, u njima prepoznaje međusobne odnose: rasvjetljivanja, uzdržavanja, izvođenja i zahvaljivanja; te se prema njima odnosi sa zahvalnošću, bratski i s udivljenjem.

Stvorenja kao Franjin medij komunikacije sa Svevišnjim

Životopisac Toma Čelanski piše o Franjinom odnosu prema stvorenjima ovako: *Tko bi ikada mogao prikazati onaj njegov najveći osjećaj što ga je u sebi nosio prema svemu što je Božje! Tko bi bio kadar ispriповijedati radost što ga je obuzimala dok je u stvorenjima promatrao mudrost Stvoriteljevu, njegovu moć i dobrotu. Doista, divnom su ga i neizrecivom radošću prečesto ispunjala razmatranja dok je promatrao sunce, gledao mjesec, dok je motrio zvijezde i nebeski svod.*⁴ Ta se radost nije zadržavala na površini, već je išla u dubine: *Sve je napokon stvorove nazivao braćom i sestrama i na izvrstan, drugima nepoznat način pronicao je u tajne stvorova oštrinom srca kao onaj koji je već ušao u slobodu slave sinova Božjih.*⁵ Drugi životopisac kaže da je žarom nečuvene pobožnosti u pojedinim stvorovima kao u potočićima kušao onu izvornu dobrotu i slušao kao neku rajsku pjesmu u suglasju snaga i čina koji su im dani od Boga.⁶

Vidimo da se Franjo obraća stvorenjima na osobito prisnan način, kako sama riječ govori – postaje im bratom⁷. On je bio uvjerenja da je Bog uzrok svega stvorenoga te svojom moću uzdržava sve stvoreno da opstoji. Također, da kao što se umjetnika može prepoznati po djelu, tako se i Boga može prepoznati po njegovom stvorenju. Zato i govori o Suncu kao onome koje označava svevišnjega (dosl. nosi znak: *porta significatione*). Također

⁴ TOMA ČELANSKI, *Prvi životopis sv. Franje*, u: Franjevački izvori (dalje: FI), 289-290.

⁵ *Isto*, 290.

⁶ Usp. FRA BONAVENTURA BANJOREĐIJSKI, *Veći životopis sv. Franje Asiškog*, u: FI, 961.

⁷ Obratiti se nekome znači osloviti nekoga, tj. uspostaviti kontakt s nekim. Iako ne mora odgovarati stvarnoj etimologiji (obratiti = o + bratiti), zgodno oslikava značenje: pobratimiti se, postati osobito prisnan.

možemo primijetiti kako se Bog ponizio postavši brat čovjeku, a Franjo tu poniznost nasljeđuje na sličan način postavši brat svim stvorenjima.

Potonje se savršeno uklapa u današnje učenje Crkve. U Katekizmu čitamo da svako stvorenje posjeduje vlastitu dobrotu i savršenost: *Sve naime stvari već time što su stvorene imaju svoj ustroj, istinu, izvrsnost, vlastite zakone i uređenje. Različiti stvorovi koje je Bog htio u njihovu vlastitom biću, svaki na svoj način, odražavaju zraku beskonačne Božje mudrosti i dobrote. Zato čovjek mora dobrotu koja je vlastita svakom stvorenju poštivati da izbjegne neurednu upotrebu stvari jer bi time prezreo Stvoritelja i uzrokovao zlokobne posljedice za ljude i njihov okoliš.*⁸ Također da ljepota svemira, red i sklad stvorenoga svijeta proizlaze iz razlika među bićima i iz odnosa među njima te da ljepota stvorenja odražava beskonačnu ljepotu Stvoritelja. Ona stoga mora nadahnjivati štovanje i podložnost čovjekova razuma i njegove volje.⁹

Analiza pjesme

1.1 Tekst pjesme

Pjesma Brata Sunca pisana je na vulgarnome talijanskom (umbro-toskanskome) jeziku. Smatra se najstarijom sačuvanom pjesmom na talijanskom jeziku. Najstariji tekst pjesme čuva se u samostanu sv. Franje u Asizu (*Sacro convento*) u kodeksu 338 sačuvanom na pergameni u biblioteci samostana. Tekst je datiran negdje oko 1243. godine.¹⁰ Donosimo izvornik:¹¹

⁸ Usp. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Katekizam Katoličke Crkve*, Zagreb, 2016., br. 339.

⁹ *Isto*, br. 341.

¹⁰ LUKA TOMAŠEVIĆ, Sv. Franjo, uzor integralne ekologije, 82., u: Služba Božja 61(2021)1, 73-90; MARTÍN CARBAJO NÚÑEZ, *Sorella madre terra. Radici francescane della Laudato si'*, Padova, 2017., 6-7.

¹¹ Éloi Leclerc, *Pjesma stvorova*, Zagreb, 2016., 224.

CANTICUM SOLIS

Altissimu, omnipotente, bonsignore, tue sono le laude,

La gloria elhonore
et omne benedictione.

Ad te solo, Altissimo, se Konfano
et nullu homo enne dignu
te mentovare.

Laudato si, misignore,
cum tucte le tue creature,
spetialmente messor lo frate sole,
loquale iorno et allumini noi par loi.

Et ellu ebellu eradiante cum grande splendore:
de te, Altissimo, porta significatione.

Laudato si, misignore, per sora luna ele stelle:
in celu lai formate clarite
et pretiose et belle.

Laudato si, misignore
per fraie vento,
et pet aere et nubilo
et sereno et omne tempo
per loquale a le tue creature
dai sustenamento.

Laudato si, misignore, per sor aqua,
laquale e multo utile et humile et pretiosa et caste.

Laudato si, misignore, per frate focu,
per loquale ennalumini la nocte:
edello ebello et iocundo
et robustoso et forte.

Laudato si, misignore, pet sora nostra matre terra,
laquale ne sustenta et governa,
et produce diversi fructi
con coloriti flori et herba.

Laudato si, misignore
per quelli ke perdonano
per lo tuo amore
et sostengo infirmitate
et tribulatione.
Beati quelli kel sosteranno in pace,
ka da te, Altissimo,
sirano incoronati.
Laudato si, misignore,
per sora nostra morte corporale,
da laqale nullu homo
vivente poskappare.
Gai acquelli ke morrano
ne le peccata mortali!
Beati quelli ke trovarane
le tue sanctissime voluntati,
ka la morte secunda
nol farra male.
Laudate et benedicite, misignore,
et rengratiate et serviate li
cum grande humilitate.

1.2. O kontekstu nastanka

Poznato je da je Franjo utemeljio Red manje braće. Ta braća odlučuju se za radikalno evanđeoski redovnički život što znači: *obdržavati sveto Evanđelje Gospodina Isusa Krista živeći u poslušnosti, bez vlasništva i u čistoći*.¹² Također je poznato da je Franjo u svom Redu stavio naglasak na siromaštvo¹³.

¹² *Potvrđeno pravilo*, §1, u: FI, 190.; TADDÉE MATURA, *Franjo na drugi način. Poruka njegovih spisa*, Zagreb, 2003., 163.

¹³ U Pravilu stoji: „Ako bi koji željeli prigrliti ovaj život... neka im provincijalni ministri upute riječi svetog Evanđelja da idu te sve svoje prodaju i nastoje podijeliti siromasima.“ (§2) A u oporuci spominje: „Oni koji su dolazili da prihvate ovaj način života, sve što su mogli davali su siromasima.“ (*Oporuka sv. Franje*, u: FI, 207.)

Njega je nazivao temeljem¹⁴ svoga reda. Siromaštvo nije shvaćao samo kao odreknuće vlasništva, već kao nešto što predviđa čitav niz odreknuća kao što su prezir samoga sebe¹⁵ i odricanje vlastite volje što uključuje odricanje od vlastitog mišljenja¹⁶. Franjino siromaštvo posljedica je oduševljenja Kristom koji je radi nas postao siromašan.

Nakon utemeljenja 1209. počinje opće oduševljenje karizmom te se Red brzo širio i rastao. Na takozvanom *kapitulu na Rogožinama* 1221. godine pretpostavlja se da je bilo prisutno oko 3000 braće.¹⁷ Ovakav veliki zamah je za Franju, kao utemeljitelja reda, nametnuo mnoge probleme koje je trebalo riješiti. Kako su u Red dolazila brojna braća i to iz svih slojeva društva, bogatih i siromašnih, te raznih stupnjeva obrazovanja, od sveučilišnih profesora do priprostih seljaka, iznjedrilo je pitanje oko istinskog opsluživanja pravila.

Franjine ideale nisu svi imali niti shvaćali¹⁸, što je neminovno uzrokovalo mnoge stresove za siromaška. Znamo da je posljednjih godina na očima i u trbuhu trpio teške bolove koji su se s vremenom pogoršavali te da je na koncu potpuno izgubio vid.¹⁹ Također znamo da je nakon tridesetodnevnog posta 1224. godine primio Kristove rane – stigme.²⁰ Nakon toga, pogođen velikim trpljenjima, vraćao se s La Verne i zaustavio u samostanu svetoga Damjana, gdje su živjele sveta Klara i njezine sestre. Tamo ga je

¹⁴ FRA BONAVENTURA BANJOREĐIJSKI, *Veći životopis sv. Franje Asiškog*, u: FI, 1120.

¹⁵ „Onaj koji je zaista siromašan duhom mrzi sam sebe“ (*Opomene sv. Franje*, u: FI 202.)

¹⁶ „...poradi Gospodina nije sve ostavio koji je zadržao kesu, novčarku, vlastitoga mišljenja.“ (TOMA ČELANSKI, *Drugi životopis sv. Franje*, u FI, 766.); TADDÉE MATURA, *Franjo na drugi način. Poruka njegovih spisa*, 167.

¹⁷ DANIEL PATAFTA, *Franjevačko 13. stoljeće*, Zagreb, 2018., 77.

¹⁸ Braća o pravilu: *Bojimo se da će biti odviše strogo i da ga nećemo moći opsluživati. Želimo da odeš k njemu i da mu rekneš da se mi na to Pravilo nećemo obvezivati; neka ga sastavlja za sebe, a ne za nas.* (Usp. *Asiški zbornik*, u: FI, 597.)

¹⁹ DANIEL PATAFTA, *Franjevačko 13. stoljeće*, 86; DELIO, I., The Canticle of brother Sun, A song of Christ mysticism, u: *Franciscan Studies*, 52, 2., u: <http://www.jstor.org/stable/41975403> (6. V. 2021.)

²⁰ Usp. DANIEL PATAFTA, *Franjevačko 13. stoljeće*, 86.; FI, 50.

Klara smjestila u kuću uza samostan.²¹ Sljedeći događaj neposredno prehodi nastanku pjesme. Donosimo izvještaj iz Asiškog zbornika:

Dok je blaženi Franjo ondje ležao pedeset i više dana, danju nije podnosio Sunčevo svjetlo, a noću svjetlo vatre. (...) Dok je jedne noći razmišljao o tolikim nevoljama što ih je podnosio, samom se sebi sažalio te je rekao: 'Gospodine, pohitaj mi u pomoć (usp. Ps 71,12) u mojim bolestima da bih mogao strpljivo ih podnositi!' U duhu mu je odmah rečeno: 'Reci mi, brate, ako bi ti netko za ove tvoje bolesti i nevolje dao tako veliko blago da bi sva zemlja bila suho zlato, sve kamenje da bi bilo drago kamenje, a sva voda bila balzam, bi li ti sve to smatrao bezvrijednim i ništetnim kao da je sve to materijalna zemlja, obično kamenje i voda u usporedbi (usp. Mudr 7,9; Ps 19,11) s velikim i skupocjenim blagom koje ti se daje? Zar se ne bi mnogo radovao?' Blaženi je Franjo odgovorio: 'Bilo bi to, Gospodine, veliko i neistraživo blago, vrlo dragocjeno, silno privlačno i poželjno' (usp. Ps 19,11). Na to će mu taj glas: 'Raduj se i kliči u svojim bolestima i nevoljama. Smatraj se ubuduće tako sigurnim kao da se već nalaziš u mojem kraljevstvu.' Kad je ujutro ustao, rekao je svojim drugovima: 'Kad bi car kojem od svojih slugu dao cijelo kraljevstvo, zar se taj ne bi morao mnogo radovati? A ako bi mu dao cijelo carstvo, zar se ne bi još više radovao?' Na to im je rekao: 'Odsada moram biti vrlo radostan u svojim bolestima (usp. 2 Kor 12,10) i nevoljama i moram biti hrabar u Gospodinu (usp. Ef 6,10) te uvijek moram zahvaljivati Bogu Ocu i njegovu jedinom Sinu Gospodinu našem Isusu Kristu (usp. Ef 5,20) i Duhu Svetome zbog tolike milosti i blagoslova koji mi je dan. Dok evo još živim u tijelu, udostojao se mene, svoga neznatnoga slugu, učiniti sigurnim s obzirom na kraljevstvo nebesko. Zato ću njemu na slavu, a nama na utjehu i na duhovno sazidiivanje bližnjih sastaviti Pohvalu Gospodnju po njegovim stvorovima kojima se dnevno služimo i bez kojih ne možemo živjeti, a ljudski rod po njima mnogo vrijeđa Stvoritelja i danomice smo mu nezahvalni za toli-

²¹ Éloi Leclerc, *Pjesma stvorova*, 13.

*ke milosti, jer svoga Stvoritelja i darovatelja sviju dobara ne hvalimo niti slavimo kako bismo morali.*²²

Pjesma Stvorova je dakle nastala otprilike dvadeset godina od Franjina obraćenja na kraju mukotrpnog duhovnog puta u suton njegova života. Sličan Raspetom kojega je slijedio, krvareći, iscrpljen postovima i bolešću slijepi Franjo piše ovu pjesmu, siguran da će biti spašen. Ironično je da o materijalnim stvorovima pjeva slijepi čovjek koji se razbaštiniio svega. Također, Čini se nemogućim shvatiti ovu pjesmu, a da je se pritom izravno ne poveže s Franjinim dubokim iskustvom, tj. s njegovim prisnim životom s Kristom. Leclerc primjećuje da ova pjesma odjekuje dubinama jednoga života, predstavlja njegovo sustizanje cilju te, nedvojbeno, njegov najviši izričaj.²³

1.3. Jednostavan stil

Krenimo sada na sâm djelo. Ono što se na prvu može lako zamijetiti je njegova zapanjujuća jednostavnost. Točnije, lišenost bilo kakvih stilskih ekshibicija, pretjerivanja i kićenosti. Éloi Leclerc primjećuje kako autor kao da sam sebe briše pred stvarnostima što ih predočuje te zaključuje da je ova pjesan radosna potvrda svekolika bratstva. Sve je u njoj izravno, jasno i bistro. Baš onako kako nam sâm svetac piše u svojoj Oporuci: „Kako mi je Gospodin dao milost o stvarima pisati čisto i jednostavno, i vi ih shvatite čisto i jednostavno“.²⁴

1.4. Svetopisamska nadahnutost

Svetopisamska i liturgijska nadahnutost Franjine simbolike neupitne su.²⁵ Slike i simboli kojima se koristi veoma su slične biblijskim psalmima i pjesmama koje je Franjo molio na liturgiji časova ili pak pjevao i slušao na svetoj misi. Kao i u psalmima, nebeski svod odraz je Božje stvaralačke

²² FRANJEVAČKI IZVORI, *Asiški zbornik ili Perušinska legenda*, 83

²³ Usp. Éloi Leclerc, *Pjesma stvorova*, 14; MARTÍN CARBAJO NÚÑEZ, *Sorella madre terra. Radici francescane della Laudato si'*, 9.

²⁴ Usp. Éloi Leclerc, *Pjesma stvorova*, 23-24.

²⁵ Usp. TADDÉE MATURA, *Franjo na drugi način. Poruka njegovih spisa*, 25-28.

snage i kazuje Božju slavu (usp. Ps 19). Mjesec, sunce, zvijezde, oganj, vjetar i ostali stvorovi pokoravaju se Božjoj riječi i hvale mu ime (usp. Ps 148). Također, siromašak kao da se pridružuje pjesmi triju mladića koji u užarenoj peći hvale sve stvoreno zbog njegove dobrote (usp. Dn 3, 51-90).

1.5. Struktura

Ako izuzmemo zadnje dvije kitice koje su stavljene naknadno, a na što ćemo se osvrnuti kasnije, pred nama je sedam strofa. Prva kitica je posvetna i upućuje na onoga kojemu se daje hvala. Potom slijedi šest kitica, prema sljedećem redoslijedu:

Kitica 2: gospodin brat Sunce

Kitica 3: sestra Luna²⁶ i zvijezde

Kitica 4: brat Vjetar (u hrvatskome je prijevodu i to dio treće kitice, ali pratimo izvornik)

Kitica 5: sestra Voda

Kitica 6: brat Oganj

Kitica 7: sestra naša majka Zemlja

Ovdje pozornost privlači pravilna izmjena nazivâ *brat* i *sestra*. Imamo tri bratska para koji slijede jedan za drugim:

Gospodin brat Sunce te sestra Luna i zvijezde.

Brat Vjetar i sestra Voda.

Brat Oganj i sestra naša majka Zemlja.

1.5.1 Komplementarne kombinacije

Kombinacija redovito sadrži dva rodno komplementarna elementa. Takvo spajanje muško ženskih slika za Leclerca upućuje na brak.²⁷ Druga stvar koja zaokuplja pozornost u strukturi ove pjesme jest činjenica da su sve slike obavijene dvama velikim kozmičkim slikama *gospodina brata Sunca* i *sestre naše majke Zemlje*. Slavljenje stvorova započinje visokom, muževnom i nebeskom slikom brata Sunca, čija dominacija i sjaj simboli-

²⁶ Stavljamo *sestra Luna* jer je u izvorniku *sora luna* (dosl. sestra mjesec).

²⁷ Éloi Leclerc, *Pjesma stvorova*, 39.

ziraju Svevišnjega i Oca. Sve, pak, završava vrhunskom ženstvenom i majčinskom slikom, onom naše majke Zemlje, koja podržava i hrani sve što živi. Između tih dviju velikih slika očinstva i majčinstva smješteni su svi ostali elementi kozmosa.²⁸

Ova kompozicija također podsjeća na Sveto Pismo koje na početku i na kraju sadrži brak. Od onoga u Edenu između Adama i Eve do kozmičkog između zaručnice i Krista iz knjige Otkrivenja. Brak je vrhunski ključ za razumijevanje čovjeka i njegovog odnosa prema Bogu. Brak prepoznajemo kao stvarnost koja ujedinjuje krajnosti i pomiruje komplementarnosti. Bog rado stvara takve parove u međusobnom odnosu i Franjo je toga svjestan. Također, razapinjanjem krajnosti na osobit način otkriva se totalitet svemira u svojem bogatstvu kojeg Franjo želi pohvaliti.

1.5.2 Kretanje

Primjećujemo u pjesmi vertikalno silazno kretanje. Franjo se prvo obraća Svevišnjemu koji je nemjerljiv sa stvorenjima. Zatim spominje najvišu stvorenu stvar koju poznaje, a to je Sunce. Potom se okreće nižim nebeskim tijelima – Mjesecu i zvijezdama, a zatim ulazi u atmosferu gdje hvatli vjetar, zrak, oblak, voda i oganj. Nakon toga pohvali čitavu Zemlju s njenim biljkama. Zanimljivo je kako su zadnji motiv ljudi koji bi prema svecu trebali biti najmanji, tj. najponizniji od svih stvorova.

Leclerc je zamijetio kako je to vertikalno silazno kretanje put ‘velike poniznosti’ i bratskog zajedništva sa stvorovima te put posvemašnjega izmirenja sa samim sobom.²⁹ Nas ovaj put neodoljivo podsjeća na utjelovljenje, tj. silazak Sina Božjega s Neba na Zemlju u tijelu. Krist, vječna Riječ, proizišla iz Očevih usta, ponizno se spušta na Zemlju u krilo Majke koja ga rađa u obličju čovjeka. Stvorenje se opet pokazuje kao medij komunikacije čovjeka i Boga, a tim više što je i u simbolu Krista – jedinog posrednika između Boga i ljudi.

²⁸ *Isto*, 40.

²⁹ *Usp. Isto*, 47.

1.5.3 Dodavanje zadnjih dviju kitica

Našu pozornost zaslužuje i to što zadnje dvije kitice odskaču od prethodnih jer govore o praštanju i milosrđu. Poznato je da one dodane kasnije. Dok se prvotna pohvala izlila iz Franjine duše ujesen 1225., predzadnja kitica sastavljena tek u srpnju 1226, u asiškoj biskupskoj palači, kako bi se okončao spor između mjesnoga biskupa i gradonačelnika.³⁰ Kada je, pak, riječ o posljednjoj strofi, koja je pozdrav dobrodošlice „sestri našoj tjelesnoj Smrti“, ona je sastavljena malo prije Franjine smrti koja je bila 3. listopada 1226.³¹

1.5.4 *Signum crucis*

U vertikalnom spustu, koji je prožet bratskim zajedništvom sa svim stvorovima, prisutni su binarni polariteti u svakom stupnju spuštanja. Stvorovi se u tome raspeti između krajnosti – Sunca i Zemlje, muškarca i žene, brata i sestre. Tu vertikalnu crtu presijecaju zadnje dvije kitice koje imaju horizontalnu dimenziju. Ovdje posežemo za svetopisamskom slikom također jednog komplementarnog para: blaženih s desna i prokletih s lijeva. U strukturi čitave pjesme prepoznajemo nešto čime je bio očaran naš svetac, a to je križ. Kao da nam hoće reći da je tajna izmirenja čitavoga svemira u znaku križa, koji je simbol Kristove žrtve. Ta žrtva, prinesena jednom zasvagda, zaslužila je otkupljenje svega stvorenog. Kada Franjo pjeva, kao da se križa.

³⁰ *Isto*, 41.

³¹ *Isto*.

Kretanje	Znak	Strofa	Objašnjenje
Gore	<i>U ime Oca</i>	1.	Obraćanje Svevišnjem Bogu Ocu.
Dolje	<i>I Sina</i>	2. –7.	Od svemogućega, preko Sunca i mjeseca sve do Zemlje; a na kraju do vlastitoga srca koje oprašta. Ovaj put, put je Sina po kojem je sve stvoreno i koji je sišao s nebesa na Zemlju kako bi se utjelovio.
Lijevo	<i>I Duha</i>	10.	Ja o divljim jarcima umrlim u smrtnim grijesima smještenim na lijevoj strani (usp. Mt 25, 33-41.46).
Desno	<i>Svetoga</i>	10.	Blago poslušnim ovcama koje Krist smješta sebi s desna, a umrle su u milosti Božjoj (usp. Mt 25, 33-34.46).
Sredina	<i>Amen</i>	11.	Vraćanje je u središte bića – srce: <i>Hvalite i blagoslivljajte Gospodina moga i zahvaljujte i služite njemu u poniznosti velikoj</i> svojevrsan je <i>amen</i> i potvrda čitave pjesme: Tako neka bude.

Tablica 1. Pjesma u znaku križa

Zaključne misli

Franjin okoliš su stvorenja koja on sva prepoznaje kao dobra. Za njega oni su simboli Božji, nositelji njegova znaka, te stoga u njemu pobuđuju udivljenje. Ona su čovjeku na pomoć te ih Franjo prihvaća kao dar. On ide još dalje te se priznaje njihovim bratom što tumačimo kao ponizno priznanje vlastite stvorenosti, ograničenosti i smrtnosti koje je prepoznao kao ono zajedničko što ima s ostalim stvorovima.

Analiza nam je otkrila kako put ovoga siromaška nije bio lagan već prožet postovima, ustrajnom molitvom, kušnjama, bolestima, krvlju i mukom. Zbog svega toga postigao je izvjesno savršenstvo duše što možemo reći i zbog činjenice da je u bio siguran s obzirom na spasenje. Vidimo kako taj kontekst oblikuje njegov pogled na svijet. Stigmatizirani Franjo, izmiren s Bogom i ljudima, vidi svijet kao misterij Krista u čijem je križu pomiren sa Svevišnjim.

Također, slažemo se i s Leclercom u kada kaže da suvremeni čovjek mora shvatiti kako se u svome postupanju prema prirodi zapravo nesvjesno bavi samim sobom, tj. najskrovitijim djelom sebe. Te da s obzirom na način na koji se odnosi prema prirodi, otvara se ili pak zatvara vlastitim dubinama. I kada na koncu zaključuje da ne može biti istinskoga i potpunog izmirenja sa sobom i svojim bližnjima bez razvijanja bratskih odnosa prema prirodi.³²

Na koncu želimo reći kako vjerujemo da su pape, vršeći svoju proročku službu, ispravno prepoznali Franjin potencijal na području ekologije. Njegov će doprinos u tom području biti da pospješuje svijest o kolektivnom bratstvu koje postoji među svim ljudima. U odnosu pak prema okolišu, vidimo ga kao uzor za razvoj takozvanih *ekoloških kreposti* koje je prakticirao, a to su: poniznost, jednostavnost, zahvalnost, trijeznost i umjerenost.

³² Usp. Éloi Leclerc, *Pjesma stvorova*, 213.